

De impact van corona op de noodzakelijke transitie in de chemie

Een transitie die verder gaat dan energie

In de VNCI Routekaart 2050 'Chemistry for Climate' hebben we een richting uitgezet voor de transitie van de chemische sector in Nederland. Een richting die zowel op korte termijn CO₂-reductie bewerkstelligt, alsook innovatieve oplossingen voor de lange termijn volop de ruimte geeft. Beide voor een winstgevende en duurzame chemische sector in Nederland.

Een belangrijke bevinding van deze studie is dat we *verder moeten kijken dan de energietransitie*. Het verduurzamen van het energieverbruik, door middel van inzet van hernieuwbare energie (zon, wind, biomassa) is de relatief eenvoudige kant van de transitie. De moeilijkere, nog grotendeels onbekende kant van de transitie is het verduurzamen van onze grondstoffen, producten en materialen. De werkelijke klimaatimpact van de chemie is dan ook hier te vinden.

De CO₂ die uit de schoorstenen van chemische fabrieken komt is slechts één derde van onze impact. Onze niet-energetische emissies – bijvoorbeeld door verbranding van producten in afvalcentrales – vormen twee derde van onze impact. Wanneer we deze producten door de inzet van groene moleculen kunnen verduurzamen, kunnen we een bijdrage leveren aan de meer complexe uitdaging van het klimaatprobleem.

Dat brengt ons bij de tweede belangrijke bevinding van de studie. Het oplossen van het klimaatprobleem kan de chemie noch enige andere partij alleen. Net zoals we een gedeelde verantwoordelijk hebben voor de huidige klimaatcrisis, *dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van oplossingen*. En die oplossingen liggen in maximaal investeren in CO₂-reducties op korte termijn, maar vooral ook in investeren in nieuwe vormen van samenwerking, het bouwen van nieuwe waardeketens, met andere partners en andere sectoren, in nieuwe nog onbekende markten.

Kortom, transitie management voor de lange termijn.

De invloed van corona

De hoofdvraag die uw Kamercommissie stelt is "Op welke wijze heeft corona invloed op de energietransitie?". Dat is een eenvoudige vraag met een zeer complex antwoord. Op dit moment is het effect moeilijk in te schatten, maar we zien wel drie belangrijke ontwikkelingen:

1. Investeringsruimte van bedrijven staat onder grote druk

We verwijzen voor een bredere economische impact-analyse graag naar de bijdrage aan de uitvraag van VNO-NCW. Zij geven helder aan dat de crisis leidt tot een ongekende vraaguitval, waardoor er druk ontstaat op de cashflow, marges en winstverwachtingen van bedrijven. Ook voor de chemie is dit het geval. We zijn een sector die vooral basismaterialen levert aan de voorkant van productketens. Wanneer er vraaguitval is, merkt onze sector dat over het algemeen als een van de eerste. Tijdens deze crisis hebben we dat in eerste instantie kunnen opvangen door toegenomen vraag naar producten om de coronacrisis zelf te bestrijden (denk aan desinfectiemiddelen en beschermend materiaal), maar dit effect zal de vraaguitval niet kunnen opvangen. In de impactscenario's van ING zien we dat ook terug. De verwachting is dat de chemie, van alle industriële sectoren, de grootste omzetsdaling zal zien.¹

Minder winst leidt ook tot minder investeringsruimte en minder investeringskapitaal. In de wereld voor corona was het al duidelijk dat investeringen in verduurzaming te maken hadden met een “onrendabele top”. CO₂-reductieprojecten moeten dus, zelfs als ze al technisch mogelijk zijn, concurreren met investeringsprojecten die meer winstgevend zijn. Het wegnemen van de “onrendabele top” met behulp van de SDE++ (en ander ondersteunende maatregelen) verbetert de positie van deze investeringen.

De korte-termijnontwikkelingen in de energiemarkt helpen niet voor de business case van CO₂-reducerende projecten. De wegvallende vraag naar energie – de IEA schat conservatief een daling van 6% wereldwijd – drukt de prijzen van met name olie en gas, en in mindere mate elektriciteit. Met name de olieprijs is historisch laag. Daarmee wordt in de markt de afstand tussen het fossiele en het CO₂ besparende alternatief groter. De “onrendabele top” groeit dus.² Afhankelijk van hoe het economisch herstel zich ontwikkelt zal deze verschuiving langere tijd aanhouden.

Het verruimen van de investeringsruimte voor bedrijven is cruciaal voor de realisatie van investeringen in CO₂-reductieprojecten.

Daarnaast is er minder geld beschikbaar voor investeringen. Zelfs als projecten een goede terugverdientijd hebben staan investeringen door corona onder druk.

Vanwege de extra druk op investeringsruimte zal er nog kritischer gekeken worden naar investeringen, waarbij logischerwijs economisch overleven en blijvend toegevoegde waarde en arbeidsplaatsen creëren net zo zwaar meetellen als het realiseren van CO₂-reducties.

---

¹ <https://www.ing.nl/zakelijk/kennis-over-de-economie/uw-sector/industrie/coronacrisis-en-de-industrie-in-twee-scenarios.html>

² Graag verwijzen we naar het position paper van VNO-NCW voor een overzicht van de impact per CO₂-reductie technologieën.

2. Bedrijven heroverwegen en maken nieuwe strategische keuzes

De chemische sector verwacht dat het economisch herstel een langere periode gaat duren. De pandemie is wereldwijd en de effecten op de wereldmarkt zijn nog niet goed te overzien. Vraaguitval in sommige sectoren en regio's kan zelfs structureel zijn. Een gevolg hiervan is dat bedrijven – zeker internationaal georiënteerde ondernemingen – strategische heroverwegingen zullen maken. De chemie in Nederland is sterk internationaal georiënteerd. Hoofdkantoren bevinden zich overwegend in het buitenland. En de sector exporteert zo'n 80% van de basisproducten naar Europa en de rest van de wereld.

Bij wereldwijde ontwikkelingen zoals de coronapandemie zullen deze bedrijven dan ook nadrukkelijk een heroverweging maken over waar en hoe te produceren. Na de eerste periode van crisis en overgang (de fase waar we ons nu bevinden), begint een nog onbekende fase van economisch herstel. De duur is onbekend, en zal wereldwijd niet overal gelijke tred houden. Door de goede instituties, sterke democratie, en de krachtige nationale, maar ook Europees gecoördineerde beleidsreactie is vooralsnog het vertrouwen in Europa groot. Met het oog op de klimaattransitie is het cruciaal om dat vertrouwen hoog te houden.

Bij de overweging waar en hoe productie en investeringen weer op te pakken zal de chemische sector nadrukkelijk kijken naar de huidige economische condities (kosten en afzetmarkten) én lange-termijnverwachtingen ten aanzien van beleid. Verruimend beleid dat zorgt voor een aantrekkelijk investeringsklimaat voor duurzame investeringen is daarbij cruciaal.

Dit beleid moet handen en voeten geven aan het uitgangspunt van de industrie-ambitie van het klimaatakkoord. Zoals het kabinet ook in zijn industrievisie aangeeft: “De inzet van Nederland [...] is gericht op sneller te starten [...]. Door eerder te starten, kunnen Nederlandse bedrijven een koploperspositie krijgen bij het duurzaam produceren”. Het is dit uitgangspunt dat zich in de komende transitieperiode moet bewijzen. Als we de juiste kaders scheppen geven we bedrijven de kans om investerend uit deze crisis te komen, CO₂-emissies te reduceren en concurrerend te blijven op de internationale markt.

De crisis biedt kansen voor Nederland om daadwerkelijk een aantrekkelijk investeringsklimaat te creëren voor duurzame investeringen in de chemische industrie.

Aanbevelingen voor de vormgeving van beleid

Korte termijn: zorg dat bedrijven voldoende liquiditeit houden en optimaal toegang hebben tot de kapitaalmarkten om het investeringsniveau op peil te houden en zelfs te verbeteren.

1. Versnel investeringen in ondersteunende infrastructuur

Zoals het rapport van de *Taskforce Infrastructuur Klimaatakkoord Industrie* aangeeft, is de uitdaging van voldoende en tijdige infrastructuur voor CO₂-reducties urgent. Het is cruciaal om deze randvoorwaarde voor investeringen in de industrie goed te krijgen. Investeren in de benodigde infrastructuur is een absolute randvoorwaarde om investeringen van de grond te krijgen. Dit geldt voor zowel elektriciteit als waterstof en CO₂-opslag. Ook is het belangrijk bedrijven in een vroeg stadium zekerheid te bieden over de verwachte infrastructuur in de verschillende chemische clusters.

2. Verruim de huidige SDE ++ voorziening voor industriële CO₂-reductie

De SDE++ openstelling gepland voor het najaar van 2020 is de eerste keer dat CO₂-reductieprojecten in de industrie in aanmerking komen voor onrendabele-top-vergoeding. De SDE++ zal voor een aantal bedrijven met optimale omstandigheden – de ‘best in class’-projecten – houvast bieden. Echter, de regeling biedt onvoldoende compensatie voor ‘het gemiddelde project’. Daarnaast zijn slechts een beperkt aantal technologieën opgenomen. Belangrijke transitietechnologieën als chemische recycling, inzet van biomassa voor materialen, en membraantechnologieën zijn nog niet opgenomen. Ook is ondersteuning voor waterstof met name gericht op elektrolyse, terwijl ook andere technologieën beschikbaar zijn. We hebben ondersteuning op alle technologieën en alle projecten nodig om de klimaatdoelen te halen. We pleiten daarom voor een versnelde en ruimere openstelling van dit instrument.³

3. Zorg voor ondersteuning voor investeringen in energie-efficiëntie

Versillende niet generieke CO₂-reductiemaatregelen (bijv. energie-efficiency-maatregelen) passen niet in de SDE++. Procesmodificaties bijvoorbeeld zullen per proces verschillen; de ene chemische fabriek is tenslotte de andere niet. Desalniettemin zijn deze *onrendabele* maatregelen wel voorhanden, leveren ze direct CO₂-reductie én lagere operationele kosten op. Het ondersteunen van deze investeringen zou voor de korte termijn CO₂-reducties mogelijk maken en op de lange termijn leiden tot een meer competitieve sector.

4. Zorg voor ondersteuning en toegang tot de kapitaalmarkt

Naast ondersteuning via de SDE++ zullen bedrijven als gevolg van de economische recessie wellicht moeilijker toegang krijgen tot de kapitaalmarkt. Verstrekkers van vreemd vermogen

---

³ Graag verwijzen we naar het VNO-NCW position paper over de SDE++ waarin we concrete suggesties doen voor het vergroten van de effectiviteit van het instrument.

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z07801&did=2020D16691>.

zullen bedrijfsrisico's en beleidsrisico's anders inschatten dan voor de coronacrisis. De overheid kan hier bijvoorbeeld via garantstellingen een belangrijke rol spelen.

5. Zorg dat een nationale CO₂-heffing daadwerkelijk te vermijden is

De voorgestelde CO₂-heffing voor de industrie legt direct druk op de investeringsruimte en voedt de perceptie van een negatief investeringsklimaat in Nederland. Waar andere landen kiezen voor beleid gericht op het bieden van financiële slagkracht voor bedrijven, kiest Nederland voor het introduceren van een nationale CO₂-heffing die de ruimte juist beperkt. In het klimaatakkoord is sprake van een heffing *op vermijdbare uitstoot*, maar dat is met dit voorstel niet het geval. De heffing is op korte termijn niet te vermijden – maatregelen hebben een lange aanlooptijd – en leidt dus direct tot een verslechterde positie in de internationale ranking. Verruiming van de heffingsvrije voet en carry-back zijn cruciaal om de basisindustrie in Nederland te behouden én te verduurzamen. Als industrie zullen wij in de internetconsultatie voor de CO₂-heffing voorstellen doen om deze verruiming te realiseren, zonder het klimaatdoel uit het oog te verliezen.

6. Voorkom dat kleinere chemische bedrijven en innovatie startups omvallen

De chemische sector kent naast internationale bedrijven ook veel middelgrote bedrijven en innovatieve startups. Deze bedrijven worden vaak eerder en harder dan grote internationale ondernemingen geraakt door omzetsdaling, liquiditeitsproblemen en arbeidsplaatsen die op de tocht komen te staan. Voor deze bedrijven is het huidige korte-termijn-ondersteuningspakket cruciaal om te overleven. Deze partijen hebben we naar de toekomst toe keihard nodig, omdat zij vaak aan de voorkant staan van de technologische innovaties die nodig zijn voor de klimaattransitie.

Lange termijn: zorg dat bedrijven handelingsperspectief hebben om te investeren in opties die noodzakelijk zijn om na 2030 grootschalige CO₂-reducties te realiseren.

7. Sluit aan bij de investerings- en transitiecycli van bedrijven

Sturen op de meeste kostenefficiënte CO₂-reductiemaatregelen aan de schoorsteen (scope 1) is niet altijd de meest voor de hand liggende oplossing voor chemische bedrijven. De chemie heeft zich steeds gecommitteerd aan continue efficiëntieverbetering via de MJA- en MEE-convenanten. We zullen ons daarvoor blijven inzetten. De transitie naar CO₂-neutraliteit vereist echter een *step change* in veel processen. Dat kan CCS zijn – wellicht op korte termijn voor enkele clusters beschikbaar – maar ook inzet van waterstof (nog vroeg in de ontwikkeling) of grootschalige elektrificatie (bijv. elektrisch kraken; naar verwachting pas na 2030 beschikbaar). Het beleid en instrumentarium zou de lange-termijntransitie moeten begeleiden. Dat betekent aansluiten bij investerings- en transitiecycli van bedrijven. Dat betekent vaker maatwerk.

8. Zorg voor voldoende ondersteuning voor scope 3-maatregelen (verduurzaming van materialen)

De chemie richt zich op klimaatneutraliteit in de keten in 2050. De economie kan dan niet zonder een grote verduurzamingslag in materialen. We zullen moeten switchen van virgin materiaal naar biobased en gerecycled materiaal. Op dit moment wordt dit deel van de transitie onvoldoende beleidsmatig ondersteund. Het risico van een te korte-termijnreactie op corona is dat de discussie over circulariteit en ondersteuning van scope 3-maatregelen naar achteren schuift. Dat zou de lange-termijntransitie onnodig belasten. Zorg dus dat deze maatregelen een plek vinden in nationaal en Europees beleid.